

เพื่อให้ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาและส่งเสริมให้กำลังพล ทอ. มีคุณธรรมและจริยธรรมในการปฏิบัติราชการ

วัดพระธาตุพนม ตำนานพระธาตุประจำปีออก

พระธาตุพนม เป็นพระธาตุที่ตั้งอยู่บนภูเก้าพร้าวเนินเตี้ย ๆ ทางฝั่งขวาของแม่น้ำโขง จังหวัดนครพนม โดยที่มาของชื่อพระธาตุยังคงเป็นปริศนาว่า “พนม” มาจากอะไร เคยมีคนสันนิษฐานว่า พนมอาจเพี้ยนมาจากคำว่า “พูนัน” รัฐโบราณขนาดใหญ่ริมแม่น้ำโขงก็ได้ แต่ก็ยังเป็นแค่การคาดเดาน ยังไม่ใช่ข้อสรุป

ส่วนประวัติของพระธาตุพนมองค์นี้พบอยู่ใน “ตำนานอุรังคธาตุ” ซึ่งเชื่อว่าแต่งขึ้นในรัชกาลของพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช กษัตริย์องค์สำคัญของล้านช้าง ซึ่งเล่าถึงเมื่อครั้งที่พระพุทธเจ้าเสด็จมายังภูเก้าพร้าวและมีพุทธทำนายว่า พระบรมสารีริกธาตุของพระองค์จะถูกบรรจุที่นี่ พร้อมกับพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าในอดีตที่บรรจุอยู่ก่อนแล้ว แล้วสุดท้าย หลังจากที่พระศาสดาปรินิพพานพระมหากัสสปะก็นำพระบรมสารีริกธาตุส่วนใหญ่ปลาร้า (อุรังคธาตุ) มายังภูเก้าพร้าวจริง ๆ

ในคราวนั้น พระยาทั้ง ๕ จากแคว้นรอบ ๆ เสด็จมาและร่วมกับสร้าง “อุบมุง” เพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ พร้อมสิ่งของมีค่ามากมาย ดังนั้น ผู้คนในแถบลุ่มน้ำโขงจึงเชื่อกันว่าพระธาตุพนมแห่งนี้มีอายุเก่ากว่าตามตำนานอุรังคธาตุนั้น

นอกจากเป็นพระธาตุสำคัญของผู้คนสองฝั่งแม่น้ำโขงแล้ว พระธาตุพนมยังมีสถานะพิเศษอีกอย่าง นั่นก็คือ เป็นพระธาตุประจำปีออก หรือที่ภาษาเหนือออกเสียงว่า “ปีสัน” และเป็นพระธาตุเพียงองค์เดียวในภาคอีสานที่อยู่ในกลุ่มพระธาตุประจำปีเกิด ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในภาคเหนือ แต่การที่พระธาตุพนมถูกเลือกเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของคตินี้ อาจเป็นเพราะความสำคัญของพระธาตุองค์นี้ที่มากกว่าพระธาตุองค์อื่น ๆ ในกลุ่มวัฒนธรรมลาว-ล้านช้าง ซึ่งมีความสัมพันธ์อันดีกับล้านนา รวมถึงอยู่ในเครือข่ายวัฒนธรรมเดียวกันด้วย ไม่เพียงเท่านั้น พระธาตุพนมยังเป็น ๑ ใน ๘ จอมเจดีย์แห่งสยามประเทศที่ สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ คัดเลือกและนำมาเขียนลงบนฝาผนังของพระอุโบสถของวัดเบญจมบพิตรฯ ร่วมกับเจดีย์สำคัญอีก ๗ องค์ โดยคำอธิบายที่อยู่ใต้ภาพพระธาตุพนมนั้นระบุว่า “พระธาตุพนมที่เมืองนครพนม เก่าก่อนพระเจดีย์องค์อื่นหมดในแคว้นอีสาน” แสดงให้เห็นในมุมมองหรือความรู้เท่าที่มีในเวลานั้นว่า พระธาตุพนมคือเจดีย์ที่เก่าแก่ที่สุดในภาคอีสาน

แน่นอนว่าสิ่งก่อสร้างที่เด่นที่สุดภายในวัดพระธาตุพนม ก็คือองค์พระธาตุพนมนั้นแหละ พระธาตุพนมที่เห็นกันอยู่ในปัจจุบันนี้ไม่ใช่องค์ดั้งเดิม แต่สร้างขึ้นใหม่เมื่อ ๔๘ ปีก่อน หลังจากเหตุการณ์เมื่อวันที่ ๑๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๘ ซึ่งเป็นวันที่พระธาตุพนมองค์นี้พังถล่มลงมา ชนิดที่ว่าอิฐแตกละเอียด

เป็นผง ส่วนยอดหักลงมาเป็นท่อน ๆ แฉกขึ้นส่วนของพระธาตุยังสร้างความเสียหายให้กับทุกอย่างที่อยู่โดยรอบ ว่ากันว่าสาเหตุหนึ่งที่ทำให้พระธาตุพนมพังลงมา เกิดจากฝนที่ตกลงมาติดต่อกันหลายวัน แต่อีกเหตุผลหนึ่งนี้อาจสำคัญมากกว่าก็คือ การต่อเติมพระธาตุพนมให้สูงขึ้นซึ่งเกิดขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๓

หลังจากพระธาตุพนมถล่มลงมาไม่นานก็มีการสร้างองค์พระธาตุพนมขึ้นมาใหม่ โดยยึดรูปแบบที่ก่อเสริมใน พ.ศ. ๒๔๘๓ เป็นหลัก พระธาตุพนมองค์ใหม่นี้สร้างด้วยโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็กทั้งหมด แต่เสริมรากฐานให้แข็งแรงขึ้นด้วยเสาเข็มมาถึง ๔๕ ต้น พร้อมกับนำเอาชิ้นส่วนอิฐที่แตกหักกลับมาประกอบใหม่ในตำแหน่งเดิมเท่าที่จะทำได้ พร้อมกับนำเอาพระบรมสารีริกธาตุที่พบหลังจากองค์พระธาตุพังทลายกลับไปบรรจุ ณ ที่เดิม ในครั้งนั้น ในหลวงรัชกาลที่ ๙ เสด็จพระราชดำเนินมาทำพิธีบรรจุพระบรมสารีริกธาตุลงในผอบทองคำเมื่อวันที่ ๒๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๒

สิ่งที่พระธาตุพนมองค์นี้แตกต่างจากพระธาตุเจดีย์หลาย ๆ องค์ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยก็คือ พระธาตุองค์นี้สร้างขึ้นบนรากฐานของปราสาทในศิลปะขอมปา เพราะถ้าสังเกตดี ๆ บริเวณเรือนธาตุหรือในตำนานอุรังคธาตุ เรียกว่า “อุบมุง” มีลักษณะเป็นห้องทรงสี่เหลี่ยมจัตุรัส มีประตูทางเข้าทั้ง ๔ ทิศ ที่เสาดัดผนังที่มุมทั้งสี่มีงานแกะสลักอิฐเป็นลวดลายพรรณพฤกษา และรูปบุคคลกำลังขี่สัตว์พาหนะ เช่น ช้าง ม้า พร้อมอาวุธในมือ ซึ่งภาพเหล่านี้เชื่อมโยงเข้ากับตำนานอุรังคธาตุว่า เป็นภาพของท้าวพระยาทั้ง ๕ ที่สร้างอุบมุงนี้ขึ้นมา แต่ก็ไม่มีใครยืนยันได้อย่างชัดเจนว่าเป็นแบบนี้จริงหรือเปล่า อย่างไรก็ตาม การประดับตกแต่งลวดลายบนเสาที่มุมแบบนี้ไปคล้ายกับเรือนธาตุของปราสาทในศิลปะขอมแบบฮวิ๋ล่ายที่พบในเวียดนามช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๔ - ๑๕^๑

จัดทำโดย : กองอนุศาสนาจารย์ กรมยุทธศึกษาทหารอากาศ
คณอก.จัดกิจกรรมส่งเสริมให้กำลังพลของ ทอ.มีคุณธรรมและจริยธรรมในการปฏิบัติราชการ

^๑ อ่านเพิ่มเติมใน <https://readthecloud.co/wat-phra-that-phanom/>